

Institutul
Național al
Patrimoniului
Ministerul Culturii

Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională

Buletin Informativ

nr. 2/ aprilie 2020

Ediție online
Editura: **Patrimonia**

ISSN 2668-6104,
ISSN-L 2668-6104

<https://biblioteca-digitala.ro>

STUDII

Dr. Corina Mihăescu, *Ce povestesc ulcioarele și ploștile de nuntă*

CERCETARE APLICATĂ

Dr. Iuliana Băncescu, *Sărbătorile pascale, drum către Înviere*

Amelia Etegan, *Calendarul Popular - Focurile de Joimari*

PORTRETE

Drd. Anamaria Stănescu, *Florica Bâra - chip arhetipal al încondeietoarelor de ouă din Vrancea*

APARIȚII EDITORIALE

Mirela Mihăilă, *Living Heritage Series. Eivind Falk, Traditional Medicine. Sharing Experiences from the Field*

Drd. Anamaria Stănescu, *Războaiele daco-romane pe șapte linguri. O poveste dăltuită în lemn de meșterul popular Ion Rodoș*

REVISTA PRESEI

Drd. Anamaria Stănescu, *Revista de cultură „Spice” - nr. 1, anul 2019*

Ce povestesc ulcioarele și ploștile de nuntă

Dincolo de pierderea treptată a funcției și a sensurilor cu care erau „încărcate”, ulcioarele de nuntă reprezintă astăzi „vestigii” ale artei, a căror aură și fast dăinuie peste timp.

Dacă înainte făceau parte, alături de ploștile de lut, din ceremonialul tradițional al nunții, astăzi ele „vorbesc” mai mult despre talentul celor care făuresc aceste alcătuirii de poveste în care își găsesc locul păsări și animale dintre cele mai diferite, în întruchipări de ansamblu ce sugerează adesea silueta feminină ca simbol al fertilității.

De cele mai multe ori, autorii acestei „lumi” armonioase, create cu o migală uimitoare, lucrează în virtutea unei tradiții pe care nu „au practicat-o” întotdeauna, dar pe care vor s-o păstreze în „canonul” artistic al locului.

De aceea, în legătură cu acest subiect creatorii acestor obiecte vor face recurs la tradiție și vor aminti faptul că aceste minuni au fost create cu mult înaintea lor, de alți olari, de bună seamă mult mai talentați și mai inventivi decât ei.

Ulcioarele și ploștile de nuntă sunt cele mai fastuoase obiecte lucrate din lut, cu ornamente specifice, întotdeauna smălțuite, pentru a da un plus de farmec și frumusețe.

Despre importanța lor în ceremonialul nunților țărănești, despre istoria, funcțiile și felul alcătuirii lor, despre multitudinea locurilor în care s-au lucrat, precum, mai ales, despre multiplele înfățișări, „grăiește” albumul *Ulcioare de nuntă*, întocmit de Georgeta Roșu, o lucrare de referință ce explică, arată și califică, punând în lumină atât prin studiul ce-l însoțește, cât și prin imagini deosebite, colecția de ulcioare de nuntă a Muzeului Țăranului Român.

Multe au fost locurile în care de-a lungul timpului s-au lucrat aceste piese rare, aducătoare de noroc și fertilitate pentru cuplul care „se încheagă” chiar sub auspiciile lor: Șimian (Mehedinți), Găleșoiaia, Glogova (Gorj), Horezu, Vlădești (Vâlcea), Româna, Oboga (Olt), Câmpulung, Curtea de Argeș, Golești, Poienița (Argeș), Jupânești (Timiș), Vama (Satu Mare), Rădăuți (Suceava).

Ulcioare și ploști lucrate de Ștefan Trușcă din Româna, jud. Olt

Dar astăzi punctul de greutate în reprezentarea acestui tip de obiecte este Oltenia, cu cele două centre: Oboga și Româna. Tot în Olt s-au mai lucrat ulcioare de nuntă, alături de alte obiecte ceramice, precum oale, taiere, străchini și ploști, la Corbeni, Bobicești și Comănești¹.

Tipologic, ulcioarele de nuntă se înscriu, după criteriul formal, în următoarea schemă:

- a) ulciorul ovoidal (repertoriat în aproape toate centrele producătoare de ulcioare de nuntă), care adesea are gura modelată sub forma unui cap de om, de pasăre sau de cal; un caz aparte îl constituie ulciorul terminat cu cap de berbec, modelat de olarii din Poienița (n.n.- și de cei din Bălilești);
  - b) ulciorul sferic - cu două sau mai multe brațe (frecvent întâlnit în producția centrelor din Oltenia și Banat);
- În această categorie putem încadra și ploștile de nuntă cu mai multe brațe (patru, șase sau opt), cu corp sferic, lucrate de Dumitru Șchiopu din Vlădești;
- c) ulciorul avimorf (piese modelate în formă de barză cu doi pui, de cloșcă cu pui, de găină sau de rață, foarte frecvente în producția centrului Oboga);
  - d) ulciorul antropomorf (reprezentare integrală a corpului uman, întâlnită în producția centrelor Oboga și Româna);
  - e) menționăm, ca o curiozitate, cazul unic al ulciorului de nuntă reprezentând un tractor, lucrat de meșterul olar Dumitru P. Ghiață din Oboga.

După forma gurii și a toartei, putem recunoaște:

- ulciorul cu gura circulară și cioc lateral (Câmpulung);
- ulciorul cu gura circulară și toartă (Vlădești, Câmpulung);
- ulciorul cu gura bilobată și toartă tubulară (Vama);
- ulciorul cu gura în formă de pâlnie și toartă tubulară (Vlădești)².

Plosca cu șase brațe lucrată de regretatul olar din Vlădești, Dumitru Șchiopu

Vorbind despre ulcioarele de nuntă, Barbu Slătineanu, în lucrarea sa *Ceramica românească*, le încadrează în categoria „*Ceramică ornamentală*”, amintind totodată bogăția formelor și ornamentația în relief. „Ele sunt făcute pentru a da băutură mirelui și miresei, au locașuri de lumânări și sunt bogat împodobite cu figuri în relief. Cele mai multe însă, prin ornamentația lor bogată, sunt greoaie. De obicei, partea de sus a ulcioarelor arată un cap de animal fantastic și lichidul se scurge prin gura lui deschisă. Diverse motive în relief ornamentează pânțele, cum ar fi o pajură cu aripile întinse. O altă formă destul de îndrăgită pare a fi aceea a unei berze cu pui ascunși sub ea. Unele ulcioare antropomorfe sunt folosite la înfrumusețarea odăilor.”³.

Ulcioarele și ploștile de nuntă se înscriu, datorită funcției ce impune un aspect și o decorație pe măsură, în categoria ceramicii ornamentale.

Transformările petrecute în timp, de la semnificațiile și simbolurile originare către reprezentările golite de sensuri, au „reduș” aceste obiecte ceremoniale la statutul de „elemente” decorative ce completează tipologia formelor ceramice din anumite centre de olărit.

De altfel, cercetările de teren din ultimii ani au evidențiat acest aspect, așa încât practicarea acestui tip de ceramică nu mai vizează decât îmbogățirea colecțiilor de profil și afirmarea talentului celor ce le creează, în expoziții și târguri de artă populară.

La întrebările referitoare la statutul și rolul acestor obiecte în cadrul ritualului nunții, răspunsurile primite s-au dovedit a fi cel puțin surprinzătoare:

„Eu sunt bătrân, dar n-am pomenit așa ceva. Ulcioarele de nuntă, așa le dă denumirea, n-au existat la Oboga. Ca să mă documentez mai bine am citit și am văzut că se făceau asemenea obiecte în Argeș. Așa ulcioare cu decorații se foloseau în partea Bălileștiului, nu pe la noi. Aici se făceau stilul ăsta simplu, fără modele pe ele. La noi, la nuntă se pune cumnat de mână din rudele miresei pentru a invita la nuntă. Acesta ia o ploscă cu vin și una cu țuică și merge prin sat și invită lumea la nuntă. Se folosesc și ulcioare

¹ Zderciuc, Silvia, *Ulciorul de nuntă în creația meșterilor de pe Valea Oltețului*, în „*Revista de Etnografie și Folclor*” (REF), tom 34, nr. 1, 1989, pp. 67-68.

² Roșu, Georgeta, *Ulcioare de nuntă*, Muzeul Țăranului Român, București, 1997, p. 34.

³ Slătineanu, Barbu, *Ceramica românească*, Fundația pentru Literatură și Artă, București, 1937, p. 161.

mari, dar fără animale pe ele.” (Grigore Ciungulescu, Oboga)

„La noi la Oboga nu se făceau ulcioare de nuntă.” (Tudorița Ciungulescu, Oboga)

„În alte părți nu se fac nunți fără ăstea. Îmi aduc aminte că un frate a lui tata mai lucra, dar lucra din auzite.

Noi lucrăm ulcioare de nuntă la sfatul muzeelor. Poate în timpuri mai vechi decât mine să fi fost lucrate și s-au descoperit cioburi în săpături și olarii le-au făcut așa cum ar fi fost de demult.” (Teodora Trușcă, Româna)

„Ulcioarele de nuntă sunt migăloase, înainte nu erau așa luxoase; erau roșii și simple cu niște cotele albe. Acum se fac cu berze, cu șerpi, cu broaște, cu modele din natură. Te gândești cum să-l faci și ce ornament să-i adaugi. Cei care fac nuntă cumpără vase înflorate la mână, nu cu ornamente aplicate. Ulcioare cu aștia pe ele nu se făceau; se făceau borcane mari, cu flori și diferite ornamente verzi pentru untură și murături.” (Ion Turcitu, Româna)

Așadar, nunțile „ca-n povești” de altădată sunt de domeniul trecutului, de atunci de când, „în timpuri mai vechi” în Oltenia la „împețire” mirele își trimitea pețitorii la viitorii socri cu o ploscă sau cu un ulcior cu vin sau țuică. Dacă sunt de acord cu căsătoria, părinții fetei beau din ulcior, dar „dacă nu sunt înțeleși sau fata nu voiește odată cu capul să se mărite după feciorul pentru care s-a starostit, fac ce fac și, pe nesimțite, aduc îndată atâta rachiu pe cât s-a băut și umplând iarăși șipul (ulciorul) îl pun dinaintea starostilor”⁴.

Ulcior de nuntă cu brâu

Ulciorul și plosca aveau un rol activ și la „chemarea la nuntă”, joia, în săptămâna nunții, când ulciorul era purtat de către cumnatul de mână pentru servirea invitaților. Și astăzi, în câteva sate din Oltenia, se obișnuiește ca fratele sau cumnatul de mână să meargă cu o ploscă plină cu băutură și să

facă invitații la nuntă.

„La Oboga și Româna făceau invitații la nuntă atât mirele, cât și mireasa. Mirele era însoțit de doi «mânji» (prieteni necăsătoriți), iar mireasa de două «iepe» (tinere). Se mergea cu ulcioarele de nuntă, cu forme festive care simbolizau spirite faste din viața tinerilor, împodobite în funcție de fantezia creatorilor. Comanda o făcea mirele. De obicei, pentru nuntă se cereau patru-cinci ulcioare (sau ibrice de nuntă), dar dacă tinerii erau mai săraci le puteau împrumuta.”⁵

După nuntă, când se lua fata de la părinți, ibricile erau reumplute cu rachiu sau cu vin roșu, din care erau îmbiați toți nuntașii, în semn de cinstire a miresei. Ulciorul de nuntă se înscrie și în secvențele ce fac parte din structura actului propriu-zis al nunții prin utilizarea lui în prețioasa cununie și la petrecerea de la masa mare, care consfințea „unirea mirelui și a miresei, precum și înrudirea neamurilor”⁶.

Ulciorul plin cu vin este simbolul belșugului, al purificării, de aceea primii care trebuie să bea din el erau cei doi miri.

Ulcioarele și ploștile de nuntă modelează în mod discret sau vădit mai cu seamă trăsăturile corpului feminin. Aceste forme l-au inspirat și pe Tudor Arghezi în poezia „Jignire”:

„Neprețuind granitul, o fecioară!
Din care-aș fi putut să ți-l cioplesc,
Am căutat în lutul românesc
Trupul tău zvelt și cu miros de ceară...
Luai pildă pentru trunchi de la urcioare.”

„Multiple aluzii la formele feminine ale ploștii se găsesc în folclorul nupțial, dar și în cimiliturile românești: «Am o fată mare și-o atâră de plete-n cui». Băutul

Teodora Trușcă din Româna, jud. Olt, lucrând la un ulcior de nuntă

⁴ Florea Marian, Simion, *Nunta la români*, Editura Academiei, București, 1890, p. 99.

⁵ Zderciuc, Silvia, *op. cit.*, p. 69.

⁶ Roșu, Georgeta, *op. cit.*, p. 24.

Farfurii, străchini și ulcioare de nuntă lucrate la Oboga, jud. Olt

Ulcior de nuntă în formă de pasăre cu pui, Româna, jud. Olt

Detaliu ploscă, Româna, jud. Olt

din ploscă de către socrii mari sau de către rudele și prietenii mirilor cu ocazia invitațiilor la nuntă este un semn al comuniunii și al apropierii, pe cale ritual-simbolică, mai cu seamă față de mireasă, căci ea intra într-o nouă familie, devenea membră a unui nou neam.”⁷

Referindu-ne la „etapele tehnologice” ale construirii unui ulcior de nuntă sau ale unei ploști, vom spune că ele sunt mereu aceleași ca la făurirea oricărui obiect din lut. Este de la sine înțeles faptul că pentru a lucra asemenea obiecte de artă, olarii aleg pământul de cea mai bună calitate și îl pregătesc cu minuțiozitate, frământându-l cu multă atenție pentru a obține o cât mai mare plasticitate a pasteii. Zăbovind asupra fiecărui obiect în parte, găsind noi soluții de ornamentare, noi forme, ulciorul capătă caracter de unicat. În general, ornamentul constă în aplicații în relief. Fiind vorba de anumite semnificații, tematica acestor reliefuri era foarte strictă: șarpele, broasca, pasărea, leul. Gama formală s-a diversificat în ultimii ani, așa încât au fost așezate pe corpul ulcioarelor și rațe, găini, pelicani, în afară de berze cu puii lor. Se pot întâlni și ornamente antropomorfe (bărbați cu barbă și șapcă - în formă de butoi, ca la Găleșoia -, femei purtând costum popular, măști omenești sau capete de copii pereche), ființe fantastice (cai înaripați sau vulturul cu aripile desfăcute). Silvia Zderciuc precizează și faptul că păsările care decorează corpul ulciorului sunt mereu în număr impar (berze cu 3-5 pui sau găini cu 5-7 pui)⁸.

Ulcioarele și ploștile de nuntă sunt, fără excepție, smălțuite, motivele decorative auxiliare (trăsături de culoare, incizii, adaosuri în relief) fiind identice cu cele folosite în ceramica centrului respectiv, participând astfel la specificul și la tradiția meșteșugului olăritului.

Corpul unui ulcior este alcătuit din șase părți: gura (sau botul), mărul (gulerul de pe gâtul ulciorului), burta (corpul propriu-zis), mânușa (toarta), botul rotund cu ciocul lateral și botul cu țâță (gura cu cioc)⁹. Este, de altfel, bine cunoscut faptul că pentru definirea diferitelor părți ale vasului se folosește o terminologie antropomorfică. Bunăoară, ulciorul are gură sau buză, pântecul are țâță pe unde curge lichidul, țâța este așezată pe coada sau pe mânușa vasului. Baza lui se numește fund, iar partea superioară este denumită gât. După ce sunt arse, oalele au glas, cântă.

În afară de stăpânirea deplină a meșteșugului, olarii care „se încumetă” să facă asemenea lucrări de artă sunt considerați artiști și sunt foarte prețuiți de colectivitate pentru talentul și răbdarea cu care lucrează. Este drept că astăzi numărul lor este foarte mic. La Oboga, ulcioare și ploști pentru

⁷ Evseev, Ivan, *Simboluri folclorice*, Editura Facla, Timișoara, 1987, p. 85.

⁸ Zderciuc, Silvia, *Idem*, p. 57.

⁹ *Ibidem*, p. 58.

Ulcioare lucrate de Ștefan Trușcă, Româna jud. Olt

nunță făcea numai Grigore Ciungulescu, care nu se mai află printre noi, la Româna, asemenea lucrări sunt produse numai de fiii regretatei Teodora Trușcă, Mihai și Ștefan Trușcă, care continuă cu strălucire arta vestiților lor părinți.

Bătrânul Ion Turcitu (Româna) era specialist în ploștile găurite, numite și inel. „Nu este ușor lucrul la o ploscă. Pământul se-ngăure și apoi îl lucrez pe roată până ce se-nvârtește ca covrigul. Apoi merg deodată cu două bucăți. Tai pământul ca pe-o strachină și petrec părțile ca să închei plosca.”

„Ploști pentru nunță, nesmălțuite, decorate cu brâne, cu frunze și flori, s-au lucrat în trecut și la Șișești, în Mehedinți.” (Marin Titu, Șișești)

Foarte prețuite pentru aspectul lor somptuos, rezultat din migala execuției, sunt ploștile cu patru, șase sau opt brațe, cu un smalț verde, inconfundabil, decorate cu șerpi pe fiecare braț, lucrate de renumitul olar Dumitru Șchiopu din Vlădești (Vâlcea).

Diversitatea morfologică subliniază sentimentul de libertate pe care îl manifestă făuritorii acestor uimitoare obiecte. Ulcioarele de nunță reprezintă elogiul formei perfecte, al frumuseții întocmirii care cuprinde în ea întreg conținutul estetic, ce reflectă simțul plastic și al măsurii. Un rol important pentru ceea ce am putea numi „împlinirea” formei îl deține ornamentul care are funcțiile unei decorațiuni ce comunică un anumit înțeles, preluat din realitatea concretă și generalizat în contextul artei tradiționale. Impresionează la olarii care făuresc asemenea unicate

virtuozitatea creatoare și elanul imaginativ cu care se asociază un număr restrâns de motive într-o varietate nesfârșită de compoziții ornamentale. Valoarea ornamenticii se definește în mare măsură prin vechimea motivelor, prin redarea lor în „sintagme” actualizate și prin diversitatea multiplicării soluțiilor de grupare a acestora în noi câmpuri ornamentale.

Vechile motive întâlnite pe ulcioarele de nunță, realizate în general în relief, sunt geometrice, abstracte sau simbolice; reliefate (brâul alveolar, butonii), fitomorfe (brăduț, crengi cu frunze, frunze sau flori, pomul vieții și buchetul cu flori), zoomorfe (ne referim mai cu seamă la motivul șarpelui, realizat prin reliefare sau pictare, care, prin poziția plasării și prin destinația vaselor pe care le împodobește, sugerează o funcție benefică, fecundă și ocrotitoare).

Din punctul de vedere al clasificării morfologice, pe ulcioarele de nunță sunt „scrise” trei categorii de ornamente:

- motive și compoziții ornamentale geometrice și geometrizante;
- motive liber desenate sau negeometrice (incluzându-le și pe cele antropomorfe și zoomorfe);
- compoziții ornamentale mixte, constând în combinarea unor motive geometrice și negeometrice.

Formele geometrice tradiționale ca cercul, spirala simplă, spirala cochilie, valul și meandru sunt foarte frecvent folosite de olari.

Dintre motivele avimorfe, barza de pe ulcioarele din Oboga este stilizată cu mult talent și pricepere. De multe ori are doi pui pe lângă ea, așezați în cuib. Această reprezentare este considerată ca fiind aducătoare de noroc pentru tinerii căsătoriți, de bunăstare, de fertilitate și de sănătate. Deseori, ulciorul are corpul în formă de cocoș.

În cadrul reprezentărilor zoomorfe, leii, caii (cu sau fără călăreți), câinii, șerpii și broaștele formează inedite „sintagme” vizuale. Șarpele, păzitorul casei, este aproape

Ulcioare lucrate de Ștefan Trușcă, Româna jud. Olt

nelipsit de pe ulciorul de nuntă.

Des întâlnite în plastica din Româna sunt ulcioarele cu formă antropomorfă. Ele sugerează siluete feminine, cu trăsături bine conturate.

Corpul unui asemenea ulcior „se confundă” cu trăsăturile celui femeiesc și este acoperit după „cum îi e portul”, cu „trăsături de corn” ce redau detaliile costumului popular.

Din multitudinea exemplurilor care pot confirma neîndoiește frumusețea formelor ulcioarelor de nuntă și ale ploștilor, desăvârșitul simț al proporțiilor, discreția, finețea, rafinamentul și deopotrivă talentul creatorilor reproducem doar câteva piese reprezentative pentru cele trei centre de ceramică în care se mai produc încă aceste adevărate opere de artă: Româna, Oboga și Vlădești.

În măsura în care reușesc să activeze memoria colectivă, ulcioarele și ploștile de nuntă își recapătă „dimensiunea” inițială, redevenind nu numai obiecte de sărbătoare, ci și dovezi de cultură materială și spirituală, în egală măsură.

Căci aceste obiecte, clădite pe temeiul realităților și credințelor populare, îmbracă mantie regească, transformând pentru o clipă viața în imaginar fabulos, povestind, ca martori peste timp ai obiceiurilor românești, despre nunți „împărătești” și despre aspirații general-umane precum: fericire, belșug, sănătate, fertilitate, despre universul vieții, în general.

Bibliografie:

Evseev, Ivan, *Simboluri folclorice*, Editura Facla, Timișoara, 1987.

Florea Marian, Simion, *Nunta la români*, Editura Academiei, București, 1890.

Roșu, Georgeta, *Ulcioare de nuntă*, Muzeul Țăranul Român, București, 1997.

Slătineanu, Barbu, *Ceramica românească*, Fundația pentru Literatură și Artă, București, 1937.

Zderciuc, Silvia, *Ulciorul de nuntă în creația meșterilor de pe Valea Oltețului*, în „Revista de Etnografie și Folclor” (REF), tom 34, nr. 1, 198

Ulcior de nuntă cu broască și șerpi, lucrat de Ștefan Trușcă, Oboga, jud. Olt

Informatori:

Grigore Ciungulescu, Oboga, jud. Olt

Tudorița Ciungulescu, Oboga, jud. Olt

Marin Titu, Șișești, jud. Mehedinți

Ion Turcitu, Româna, jud. Olt

Teodora Trușcă, Româna, Olt

Text și foto:

Dr. Corina Mihăescu

Cercetător științific I,

Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională- INP

Sărbătorile pascale, drum către Înviere

În spiritualitatea populară românească, sărbătorile pascale marchează un drum duhovnicesc, de la mortificarea ascetică, la Înviere, și un drum social, care trece prin curățire, tot spre Înviere. Un rol însemnat îl are săptămâna premergătoare Sfințelor Paști.

Duminica Floriilor (numită și a Stâlpărilor) marchează momentul primirii triumfale pe care l-a făcut-o mulțimea Mântuitorului, la intrarea în Ierusalim. În această zi este obiceiul de a se sfinți, la biserică, ramuri de salcie, care simbolizează stâlpărilor de finic cu care mulțimea l-a întâmpinat pe Hristos. O legendă, pe care am întâlnit-o atât în Bucovina, cât și în Maramureș, spune că salcia a fost aleasă și binecuvântată, pentru că și-a plecat crengile, oferindu-i o ramură Maicii Domnului, care mergea spre Golgota și voia să-i ducă Fiului Ei răstignit o cunună fără de spini.

Mai demult, era obiceiul ca aceste ramuri sfințite să fie puse lângă tetrapod, pentru a putea fi luate de credincioșii care se închinau la icoana praznicului. Restul erau păstrate și împărțite celor ce nu au putut fi prezenți. Tot mai demult, ele se țineau în mână, cu evlavie, până după Sfânta Liturghie. Apoi erau duse acasă și se atingeau cu ele vitele, ca „să crească și să înflorească precum mâțișoarele”. În cursul anului, salcia se păstra la icoane, făcută cerc. Se spune că era bună de leac pentru gâlci, friguri, dureri de gât. Când fulgera și trăsnea, se aprindea pentru izbăvirea de frică. Astăzi se păstrează o vreme la porți și uși, apoi

Modele pentru încondeiat pe ouă, desenate pe caiet, Ciocănești, Suceava

Modele pentru încondeiat pe ouă, desenate pe caiet, Ciocănești, Suceava

Ouă încondeiate cu modele vechi tradiționale

regulă ca până la deniile din săptămâna a cincea să fie gata curățenia prin case și ogrăzi. Se confecționau haine noi pentru sărbătoare. Se tăiau vite și păsări pentru Paști. Se tocmeau lăutari pentru hora satului. Oamenii se spovedeau și se iertau reciproc.

Chiar dacă azi nu se mai practică vechile obiceiuri, românii cinstesc în mod deosebit sfintele slujbe din Săptămâna Patimilor. Fiecare zi din Săptămâna Mare are semnificația sa. Luni se pomenește Iosif cel cu bun chip, care a fost vândut de frații săi pe 30 de arginți, ca și Mântuitorul. E poment și smochinul neroditor, pe care Hristos l-a blestemat și s-a uscat. Marți se pomenește cele zece fecioare - cinci înțelepte și cinci nebune, pentru că nu făcuseră fapte de credință și milostenie. Miercuri se pomenește femeia păcătoasă, care a spălat cu mir picioarele Mântuitorului, spre îngroparea Sa.

În Joia Mare se prăznuiește spălarea picioarelor ucenicilor de către Mântuitorul, Cina cea de Taină, rugăciunea din Grădina Ghetsimani și vinderea Domnului de către Iuda. În seara acestei zile creștinii merg la Denia celor 12 Evanghelii. Prin sudul țării, fetele fac câte 12 noduri unei ațe, punându-și la fiecare câte o dorință și dezlegându-le, când dorința s-a împlinit. Această ață și-o pun sub pernă seara, crezând că-și vor visa ursitul.

Tot în zona sudică se păstrează obiceiul de a spăla picioarele celor din casă (copii) de către femeile mai în vârstă. În vestul țării, familia care prepară pâinea pentru Paști, pentru biserică, o aduce în această zi cu vase noi, cu lumânări și vin, pentru a rămâne până la Paști în sfântul lăcaș. Din Joia Mare până în ziua de Paști se zice că nu se mai trag clopotele bisericilor, ci doar se bate toaca.

În tradițiile românilor, Joia Mare se mai numește Joi Mari, Joia Patimilor, Joia Neagră, Joimărița. Este

fiind arsă.

Pomenirea morților se face în fiecare sâmbătă a Postului Mare, mai des, se frecventează biserica, se face spovedanie generală. Obiceiurile populare se țin mai puțin și mai sporadic. Nu se poate vorbi despre o generalizare a acestora nici în ce privește modul de a se sărbători, nici în privința răspândirii pe teritoriul românesc.

Deniile (slav. denii = zilnic) sunt slujbe specifice Postului Mare, utrenii ale zilei următoare. Ele se desfășoară în prima, a cincea și ultima săptămână a Postului, fiind cele mai frecventate în prezent de către creștini. Rânduiala este de a se îmbrăca în haine cernite sau, măcar, femeile să-și acopere capul cu o năframă neagră.

Bătrânii obișnuiau să mănânce puțin în seara de Florii, apoi nu mai mâncau până în Joia Mare, când se spovedeau și se împărtășeau. Tinerii mâncau în această săptămână pâine și poame uscate, bând doar apă de izvor. În sat se păstra o liniște și o atmosferă de reculegere, de tristețe evlavioasă. Se făceau focuri rituale, se îngrijeau și curățau gospodăriile, se întrerupea munca la câmp și lucrările mai importante. Era

Ouă încondeiat cu icoană

Ouă încondeiate cu icoane

l-a vândut pe Hristos, sau focul unde a fost oprit Sfântul Petru, când s-a lepădat de Hristos. În unele locuri (zona Clujului), de Joia Mare se striga peste sat. Dar strigarea o făcea Voevoda Țiganilor - un flăcău căruia i se comunicau abaterile din Postul Mare ale fetelor și feciorilor.

Joia Mare este cunoscută mai ales, în cultura populară actuală, ca ziua în care se înroșesc ouăle; pentru că se spune că ouăle înroșite sau împistrite în această zi nu se strică tot anul. De asemenea, oamenii cred că aceste ouă, sfințite și îngropate la moșie, o feresc de piatră. În Bucovina, joi seara, și chiar în Sâmbăta Mare, prin grădini se fac focuri din turiște și din gunoaie. În joacă, copiii sar peste foc. Începând din Joia Mare, nouă joi nu se lucrează la pământ „pentru că atunci s-a înfipt în pământ crucea lui Hristos”.

Ouăle se spală cu detergent, se clătesc, se lasă la uscat, apoi se fierb în vopsea. Pe lângă ouă roșii, românii contemporani mai vopsesc ouăle și în galben, verde, albastru. Unele gospodine pun pe ou o frunză, apoi îl leagă într-un ciorap subțire și așa îl fierb, ca să iasă „cu model”. Mai demult, ouăle se vopseau cu coji de ceapă, cu sunătoare (pojarniță), cu coajă de crin roșu sau cu flori de tei; luciul li se dădea ștergându-le, după ce au fiert, cu slănină sau cu untură.

Spiritualitatea românească păstrează și câteva legende referitoare la înroșirea ouălor. Cea mai cunoscută spune că, întâlnindu-se cu evreii, Maria Magdalena le-a spus că Hristos a înviat. Iar ei au răspuns că atunci va învia Hristos, când se vor înroși ouăle din coșul ei. Și pe dată, ouăle s-au făcut roșii. Se mai spune că, după Înviere, evreii au aruncat cu pietre în Maria Magdalena. Iar pietrele se prefăceau în ouă roșii. Altă legendă spune că, sub crucea pe care a fost răstignit Hristos, Maria Magdalena a pus un coș cu ouă și ele s-au înroșit de la sângele ce cădea din rănilor Domnului. Există și alte legende care povestesc despre originea acestei obiceiuri. El este foarte răspândit pe teritoriul românesc, așa cum era și în trecut, fapt care l-a făcut pe un călător turc din secolul al XVIII-lea să numească Paștile sărbătoarea

termenul până la care femeile trebuiau să termine de tors cânepa. La cele leneșe se spunea că vine Joimărița să vadă ce-au lucrat. Iar dacă le prinde dormind, le va face neputincioase a lucra tot anul. Uneori, o femeie bătrână mergea pe la casele cu fete mari și dădea foc cânepii netoarse. Alteori, copiii, unși pe față cu negreală, mergeau să le îndemne la lucru pe fetele de măritat și să primească ouă pentru încondeiat de Paști, zicând: „Câții/Mâții/Toarse câții;/Ori i-ai tors,/ Ori i-ai ros./Scoate țolul să ți-l văz!/Și de-l ai,/Să te-nduri și să ne dai/Cele ouă-ncondeiate/De acolo din covate”.

Joia Mare este considerată binefăcătoare pentru morți. În această zi se face ultima pomenire a morților din Postul Mare. În Oltenia și acum se fac, în zori, în curți și/sau la morminte, focuri pentru morți din boz sau nuiel; se spune că ele închipuie focul pe care l-au făcut slujitorii lui Caiafa în curtea arhierească, să se încălzească la el, când Iuda

Pască din Moldova

Ouă încondeiate cu mărgele

Ouă încondeiate cu ceară arsă și colorată

de ouă roșii a ghiaurilor (creștini - n.n.) valahi.

Dar oul, simbol al fecundității și al formeii aproape desăvârșite, era folosit și de alte popoare, în ritualurile lor de sărbători. Popoarele Asiei și Europei, care serbau Anul Nou la echinocțiul de primăvară, ofereau, în dar, prietenilor și vecinilor, ouă roșii. Acest obicei, mult practicat în Italia, Spania, Franța, Rusia și chiar în Persia, s-a transmis creștinilor de la păgâni. Se zice că și românii foloseau ouăle roșii la sărbătoarea lui Janus. La perși, egipteni, greci și gali, oul era considerat emblema universului, opera divinității supreme. Creștinii cred că el îl reprezintă pe Creator, care creează tot și conține în Sine totul. La români este nelipsit în ultimele zile ale Postului Mare, fiind consumat de Paști, după ce este sfințit și toată familia ciocnește ouă. În dimineața primei zile a mării sărbători a Învierii, e obiceiul, în Bucovina, de a te spăla cu ou roșu și cu bani, ca să ai fața roșie ca oul și să fii bogat tot anul.

Ouăle colorate în alte culori (galben, verde, albastru) vestesc bucuria primăverii. Cele colorate în negru simbolizează chinul și durerea pe care le-a suferit Hristos pe cruce. Dar, dacă vrem să vorbim despre arta populară în privința ornării ouălor de Paști, trebuie să ne referim la încondeiatul lor. Ouăle închistrite sunt simbolul Mântuitorului, care a ieșit din mormânt și a înviat, precum puiul din găoace. În Bucovina (și nu numai) ele se numesc și „ouă muncite”, dedicând strădania de a le face frumoase patimilor pe care le-a suferit Hristos pentru lume.

Tehnica diferă în funcție de zonă, timp, creatorul popular. Cea mai apropiată de tradiție este încondeierea prin acoperirea succesivă cu ceară, apoi scufundarea oului în diferite băi de vopsea: întâi galben, apoi roșu, verde, albastru, negru. Cea mai răspândită și mai renumită tradiție a încondeiatului ouălor este în Bucovina. Mai întâi, aici se încondeiau ouă crude, apoi fierte, iar azi se închistresc ouă golite de conținut. Instrumentul cu care se „scriu” ouăle se numește chișiță (un vârf ascuțit de tablă de aramă, fixat într-o măciulie a unui băț plat). Tehnica tradițională spune că la încondeiat se mișcă oul, iar nu instrumentul. Acum se mai folosește și penița, în cazul încondeierii ouălor cu tușuri colorate, formele ieșind mai exact conturate decât cu chișița. De asemenea, se încondeiază ouă cu ceară arsă în diferite grade, obținându-se nuanțe de la gălbui, până la bejuri, maro și negru, precum și cu ceară colorată (parafină). Ultima modă, care iese, desigur, din tradiție este ornarea ouălor cu mărgele colorate (despre care se poate spune că, pe alocuri, are o vechime de 30-40 de ani), „broderia spartă” realizată pe ou, împodobirea cu panglici colorate etc. La urmă, ouălor li se dă luciu cu lac industrial.

În ornarea ouălor se folosesc motive geometrice, fitomorfe sau zoomorfe. Dintre ele amintim romburi, triunghiuri, zig-zag-uri, puncte, frunza de stejar, bradul, floarea de măceș, grâul, „coarnele berbecului”, peștele, cerbul (coarnele cerbului), steaua magilor, cărarea (calea) rățăcită, cârligul ciobanului, crucea Paștelui etc. Mai nou, se întâlnesc icoane

pictate pe ouă sau în interiorul lor. Tot un motiv tradițional îl constituie încondeierea cu încrețeli (motive ornamentale) de pe cămășile populare.

Se mai întâlnesc și alte motive: șarpele, grebla, furca, ciuboțica cucului, hora, cloșca cu pui, coada rândunicii, laba găștei, colțul porcului, strugurele, cireșica, floarea păștii, fierul plugului, cheptenul, frâul, ferestruica etc., prezente, mai nou, în zona Branului. Dar se mai încondeiază ouă și în Vrancea, în Oltenia etc.

În cultura populară actuală, ouăle împistrite sunt, mai mult, obiecte de artă. Este o adevărată industrie a încondeierii ouălor, care constituie mândria Paștelui bucovinean. Ele sunt vândute și peste hotare, fiind deosebit de apreciate și de străini. Însă tradiția generală a românilor este înroșirea ouălor, o adevărată marcă identitară și îndeletnicire specială a fiecărei gospodine pentru Joia Mare.

Vinerea Mare (Vinerea Paștilor, Vinerea Seacă, Vinerea Scumpă, Vinerea Patimilor) este zi de mare doliu a întregii creștinătăți pentru că în această zi a fost răstignit și a murit Mântuitorul lumii. Zi aliturgică, pentru că Liturgia reprezintă jertfa nesângeroasă a lui Hristos, în chipul pâinii și al vinului, iar cele două jertfe nu se pot aduce în aceeași zi. În seara acestei zile se oficiază Denia Prohodului Domnului.

În mijlocul bisericii se scoate Sfântul Epitaf (care-l închipuie mort pe Mântuitorul, înconjurat de Apostoli și Maica Domnului) pe sub care toată lumea trece, până în după-amiaza zilei de sâmbătă. În zorii zilei de Înviere este dus din nou în Sfântul altar și este așezat pe sfânta masă,

unde rămâne până în miercură dinaintea Înălțării Domnului. Se spune că pe cei ce trec de trei ori pe sub Sfântul Aer nu-i doare capul, mijlocul și șalele în cursul anului, iar dacă își șterg ochii cu marginea epitafului nu vor suferi de dureri de ochi.

Acestei zile i se mai spune și Vinerea Seacă, pentru că bătrânele țineau post negru, iar seara, la Denia Prohodului Domnului, luau anafură de la biserică. După cântarea Prohodului Domnului se înconjoară de trei ori biserica de tot soborul, cu Sfântul Epitaf, care apoi este așezat pe masa din mijlocul bisericii. La terminarea slujbei, femeile merg la morminte, aprind lumânări și-și jelesc morții. Tot în acest moment, era obiceiul ca preotul să împartă florile aduse de credincioși, care erau considerate a fi bune de leac. În trecut, lumea pleca acasă cu lumânările aprinse pe drum, ca să afle și morții de venirea zilelor mari. Ocoleau casa de trei ori și intrând, se închinau, făceau câte o cruce cu lumânarea aprinsă în cei patru pereți sau doar la grinda de la intrare și păstrau lumânarea pentru vremuri de primejdie.

Legat de mielul pe care îl consumă românii de Paști, în vremurile noastre, putem spune că preparatul tradițional, drobul, s-a impus întâi în lumea urbană românească, apoi, prin imitație, și în cea rurală, ca un nou aliment, cu gust distinct, care a început să aibă un consum specializat, ritual. Pregătirea drobului presupune utilizarea unui întreg arsenal de mirodenii - sare, piper, ienibahar, tarhon, pătrunjel, mărar.

Drobul a devenit, prin excelență, alimentul care se identifică, în

Ouă încondeiate cu chișița, în baie succesivă de culoare - Bucovina

Ouă încondeiate din zona Vrancei

Ouă încondeiate cu ceară arsă și colorată

actualitate, aproape complet, - la fel ca pasca și ouăle roșii - cu sărbătorile Paștilor. „Tăierea mielului la Paști nu este altceva decât jertfa anuală a zeului din religiile precreștine”, spune Ion Ghinoiu¹. Sau, am spune noi, are acest corespondent în religiile păgâne, suferind, eventual, o semnificație în creștinism. Mielul este însă, mai cu seamă, semnul „blândeții, al simplității, inocenței și purității. E unul dintre simbolurile Mântuitorului Hristos”².

Pasca este dusă la biserică într-un coș anume pregătit pentru Paști. După sfințirea din dimineața primei zile a Învierii, pasca dobândește puteri purificatoare, asemeni anafurei. Ea este sfințită și se consumă imediat după anafură. Tot în coșul care se duce la sfințit, femeile pun cărnați, ouă roșii și împistrite, colaci, brânză, slănină, drob, usturoi, sare, prăjituri și alte alimente. Acestor alimente, sfințite, li se atribuie puteri vindecătoare.

În unele locuri se spune că, cine mănâncă ouă în ziua de Paști va fi ușor peste an. În trecut, albușul de ou roșu sfințit se usca, se pisa și se sufla în ochii bolnavi de albeață ai vitelor și oamenilor. Cu slăcina se ungeau rănilor sau vreun picior scrântit. De asemenea, pentru friguri, omul se afuma cu slăcină și tămâie puse pe o lespede. Slăcina, consumată ca atare, se spunea că are proprietăți tămăduitoare pentru oameni și vite. Hreanul sfințit se păstra în pământ, crezându-se că el curățește apa fântânilor, vindecă de boli și friguri. Dacă cineva îl consumă când vine de la biserică, se spune că va fi iute și sănătos tot anul.

Sarea era folosită la sfințirea fântânilor, iar azi e pusă în mâncare. Cuișoarele se spunea că sunt bune pentru dureri de măsele, iar cu făina se freca ochiul vitei bolnave de albeață. Despre usturoiul sfințit se spunea că nu se strică; dar folosea și la alungarea strigoilor sau pentru tămăduirea celor bolnavi de vătămătură.

Puteri deosebite i se atribuie și lumânării de la Înviere, care este păstrată șapte ani și aprinsă în caz de grindină, furtuni, sau mari primejdii. Noaptea Învierii este deosebită, ea simbolizând noaptea luminii, a izbăvirii omului din iad, din păcat și din moarte.

De aceea, în zilele noastre, Învierea este privită că o sărbătoare a luminii. Seara sau la miezul nopții, când oamenii merg la slujbă, aprind lumânări la mormintele celor din neam. În Bucovina e obiceiul ca, în noaptea Învierii, să se lase luminile aprinse în toată casa și în curte, că să fie luminată gospodăria, în cinstea luminii pe care a adus-o Hristos în lume, prin Învierea Sa.

Mulțimile participă, în toată țara, la Slujba Învierii. În unele locuri (Moldova, Bucovina) la miezul nopții, când se spune că s-a deschis mormântul și a înviat Hristos, se aud împușcături și pocnituri. După unii etnologi, acestea s-ar face pentru alungarea spiritelor rele, dar în acest moment ele nu au de-a face decât cu învierea din mormânt a lui Hristos; vestesc deschiderea mormântului Domnului.

În unele locuri era obiceiul ca, în noaptea Învierii, să se aprindă, pe dealuri, „focurile de veghe”. În jurul lor, oamenii istoriseau întâmplări din viața lui Hristos.

¹ Ghinoiu, Ion, *Vârstele timpului*, Editura Meridiane, București, 1988, p. 166.

² *Idem*.

Ouă încondeiate cu penița și cu tuș

Ouă încondeiate cu chișița, în baie succesivă de culoare - Bucovina

Flăcăii săreau peste aceste focuri, pentru ca vrăjitoarele și fermecătoarele să nu aibă putere asupra lor. În zilele noastre, ele se mai fac, sporadic, prin curțile bisericilor, ca oamenii să prindă și momentul Învierii.

Din acest moment salutul obișnuit este înlocuit cu cel de „Hristos a înviat!”, la care se răspunde „Adevărat a înviat!”, salut păstrat până la Înălțarea Domnului. Este o formă de mărturisire a Învierii și a credinței creștine.

La întoarcerea de la slujba de Înviere, creștinii pun într-un lighean un ou roșu și o monedă de argint, peste care toarnă apă neîncepută. Există apoi datina de a se spăla, dându-și fiecare cu oul roșu peste obraz și zicând: „Să fiu sănătos și obrazul să-mi fie roșu ca oul; toți să mă dorească și să mă aștepte, așa cum sunt așteptate ouăle roșii de Paști; să fiu iubit ca ouăle în zilele Paștilor”. Atunci când se dă cu banul pe față, se spune: „Să fiu mândru și curat ca argintul”. Iar fetele zic: „Să trec la joc din mână-n mână, ca și banul”, „Să fiu ușoară ca și cojile de ouă, care trec plutind pe apă.” În unele sate, în lighean se pune și o crenguță de busuioc existând credința că, dacă te speli cu el, vei fi onorat, ca busuiocul.

Familia creștină se așază apoi la masa pascală. După această masă, capul familiei ciocnește ouă cu soția și la formula tradițională: „Hristos a înviat!” adaugă: „Hai să ciocnim ouă, ca să ajungem și la anul Paști frumoase, iar după moarte să ne vedem iarăși în ceruri!”. Apoi ciocnesc și ceilalți membri ai familiei. De obicei, cinstea de a ciocni oul mai întâi revine celui mai în vârstă. Se crede că, făcând acest lucru, membrii familiei se vor vedea și pe lumea cealaltă.

Se mai spune că în prima zi de Paști nu e bine să mănânci ouă roșii, pentru că tot anul „îți va miroși gura ca oul clocit” sau că e bine să mănânci ouăle nesărate, căci altfel ți se vor roși mâinile. În ziua de Paști se spune că nu e bine să dormi, că-ți ia strigoiul anafura dintre dinți, o vinde diavolului și nu mai ai noroc în casă.

După credința populară, e bine să ții minte cu cine ai ciocnit oul prima dată pentru că dacă, din întâmplare, te rătăcești printr-o pădure, trebuie să-ți amintești acest lucru și imediat găsești drumul. Băiatul, dacă vrea să ciocnească oul cu o fată, îl încearcă să vadă dacă este tare, ciocnindu-l ușor, de frunte. Fata încearcă oul în dinți. Zahărul sfințit la Paști se pune în ochii vitelor și ai omului, pentru albeață (cataractă). De asemenea, se pun bucăți de albuș sfințit, înmuiat în zahăr, pe ochi, pentru a se mai limpezi.

În unele locuri, atât în Bucovina, cât și în Transilvania, există datina ca a doua zi de Paști să vină băieții la udat. După tradiționalul Hristos a Înviat, băiatul spune că i-ar fi sete și scoate o ulcică cu apă pe care o varsă fie pe gâtul fetei, fie pe fața ei, rostind: „Să-ți fie inima curată ca apa și ea să te ferească de orice boală”. Se mai practică în ziua de astăzi și udatul cu parfum, în loc de apă, prin părțile Transilvaniei și Banatului. Băiatul primește câteva ouă roșii și este invitat la masa pascală.

Ofranda pascală pentru morți devine elementul central al palierului popular al sărbătorii destul de arareori. În sud-vestul țării, acest lucru se petrece atunci când în prima zi de Paști (eventual, în a doua) se dau hore de pomană, făcându-se, cu acest prilej și pomană de haine și/sau alimente. Oferită de cea mai bătrână femeie din neam (sau de o altă femeie, chiar de o fetiță, dacă în familie nu mai trăiește nicio femeie matură), hora

Pască - Moldova

Ouă roșii de Paști

pascală a mortului este destinată doar celor de un sex cu el.

Joia de după Paști (din sâmbăta luminată) mai este numită Joia necurată sau Joia rea. Împreună cu prima joie de după Rusalii, formează, în credința populară din Transilvania, Joile verzi, ținute încă de femei, care cred că, dacă muncesc de aceste sărbători, le va merge rău.

Săptămâna de după Paști (Săptămâna luminată) era ținută de femei aproape toată: marțea pentru boala cea rea, miercurea pentru tunete și trăsnete, joia pentru grindină, vinerea pentru rodirea pământului.

Cea mai mare sărbătoare din această săptămână este însă Izvorul Tămăduirii, vineri. Sărbătoarea își are originea în a doua jumătate a primului mileniu creștin, pe la anul 450, când se spune că viitorul împărat Leon cel Mare a întâlnit prin pădure un orb, care i-a cerut apă. El a căutat și a găsit un izvor, cu apa căruia s-a vindecat orbul. Iar când a devenit împărat (așa cum îi proorocise Maica Domnului când căuta izvorul) a zidit o biserică lângă izvorul tămăduitor, la care s-au făcut multe vindecări și minuni. În prezent, sărbătoarea se ține în cinstea Maicii Domnului, considerată Izvorul tămăduirii, Cea care L-a născut pe Hristos Dumnezeu, de la care vine tot darul.

Vedem astfel că, în cultura și spiritualitatea populară românească, Învierea Domnului a generat un întreg sistem de sărbători și de credințe populare care disting poporul nostru și în ceea ce privește sărbătorile de primăvară și în privința obiceiurilor pascale. Conservarea acestora depinde de fiecare dintre noi, dar și de conlucrarea instituțiilor culturale cu biserica. Păstrarea acestor obiceiuri ne înfrumusețează sărbătorile și contribuie la conservarea identității noastre ca neam, dar și în calitate de creștini ortodocși, care avem în centrul sărbătorii persoana Mântuitorului înviat, temelia credinței creștine.

Text și foto:

Dr. Iuliana Băncescu,
Cercetător științific II,

Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională - INP

Pască - Moldova

Calendarul popular - Focurile de Joimari

Categoria: obiceiuri cu dată mobilă (în raport cu Paștele).

Data desfășurării: joia din Săptămâna Patimilor.

Actanți: femeile din comunitate.

- Sărbătoare cu dată mobilă, joia din Săptămâna Patimilor este cunoscută în popor sub numele de Joimari. Se crede că în noaptea de Joimari se deschid mormintele, cerul, ușile raiului și iadului, iar sufletele morților se întorc pe pământ, unde rămân printre cei vii până la Rusalii.
- Pentru sufletele venite din tărâmul celălalt, când încă este frig pe pământ, se aprind focuri simbolice în cimitire, pentru încălzirea lor.
- Spre deosebire de focul purificator de la Lăsata Secului (făcut din uscături și gunoaie), focul de Joimari se face cu boji uscați și lemne curate, rupte cu mâna (neatinse de fier).
- Obiceiul a existat în toate provinciile românești, fiind foarte bine reprezentat și în zona Timocului sârbesc și bulgăresc.
- Într-un mod deosebit obiceiul este păstrat în comuna Argetoaia, în satul Salcia și în comuna Melinești, satul Ohaba, unde, de cu seară, femeile își pregătesc lemnele de foc, colacii și ulcica cu tămâie și, până în ziuă, aprind focurile în curți. Apoi pleacă în cimitir, unde aprind un foc la capătul mormântului. Cu această ocazie, cei dispăruți sunt și bocțiți.
- La Ostroveni, se împart colaci și colivă pentru pomenirea morților, iar seara, pe malul apei, se sapă gropițe care se umplu cu apă, pentru morți. Se aprind lumânări lipite în trochițe și li se dă drumul pe apă.
- La Orodul, se afumă casa cu cârpă aprinsă pentru alungarea spiritelor malefice ale Joimăriștelor și se fac focuri în cele patru colțuri ale curții.
- La Boureni, focul se face cu lemn de alun, corn sau jugastru și se crede că, în noaptea de Joimari, se arată Sfintele, care altădată umblau pe pământ ajutându-i pe nevoiași.

- În seara de Joimari, copiii merg prin sat să adune ouă pentru roșit. Sună din clopoțel și spun: „Dă-mi și mie două ouă/Să rămâi și tu cu nouă”.
- Tot în această seară se crede ca vine și Joimărița (Joimărica), o bătrână urâtă, cu dinții rânjiți care pedepsește copiii neascultători și femeile leneșe.
- Până nu demult, prin satele doljene, în seara de Joimari, tinerii până la 18 ani numiți „Câții - mâții” (după versurile pe care le recitau), mergeau în grup pe la casele gospodarilor, cu o găletușă cu jar, cu clopoțelul, pentru a aduna ouăle ce se încondeiau în Vinerea Mare.

Tot în ziua de Joimari, la Bechet se desfășoară un altfel de obicei popular: „Vărsatul ritual de apă”, tot întru pomenirea morților.

Text și foto:
Amelia Etegan,
Centrul Județean pentru Conservarea și
Promovarea Culturii Tradiționale Dolj

Florica Bâra - chip arhetipal al încondeietoarelor de ouă din Vrancea

Ouăle încondeiate reprezintă „tezaure” deopotrivă materiale și imateriale ale artei populare românești. Cunoștințele și practicile culturale asociate ouălor încondeiate pentru Paști implică o relație între „vizibil” și „invizibil”¹ în compoziția patrimoniului cultural imaterial (tradițional, dinamic, actual). Produsele culturale și instrumentele de lucru ale meșteșugului încondeierii ouălor sunt printre cele mai palpabile manifestări ale acestui tip de moștenire culturală transmisă din generație în generație, pe cale orală. Apoi, savoir-faire-ului ouălor încondeiate pentru Paști i se adaugă ipostaza de aliment ritual a arhetipului cosmologic al (re)nașterii perpetue. De natură spirituală, se alătură semnificațiile motivelor ornamentale și înțelesurile culorilor aplicate prin tehnica încondeierii, legendele despre înroșirea ouălor, mitologia Joimăriței, participarea comunității locale la slujbele religioase din perioada sărbătorilor pascale, ritmurile „pușcăturilor” și cele ale baterii toacei etc.

Un exemplu de personalitate recunoscută de comunitatea locală drept creatoare și transmițătoare de cunoștințe și practici culturale asociate încondeierii ouălor este Florica Bâra din satul Mărăști, comuna Răcoasa, județul Vrancea². Am întâlnit-o pe înserate, la umbra unui nuc cu o coroană impresionantă. Ne răcoream după o zi toridă de august pe podișcă la tanti Lina. S-a alăturat vecinelor cărora le înregistram poveștile de viață legate de Primul Război Mondial, mărturisindu-și propriile amintiri. Spre finalul interviului, din vorbă în vorbă, am condus discuția către meșteșugurile tradiționale din Mărăști. Drept urmare, aflu de la vecinele sale că Florica Bâra încondeiază ouă. Din modestie, nu prea voia să vorbească. La insistențele mele și ale vecinelor, la un moment dat spune scurt: „Hai, că va arăt!”. Și pleacă. După câteva minute, se întoarce cu o farfurie plină cu ouă

Încondeietoarea de ouă Florica Bâra din satul Mărăști, com. Răcoasa, jud. Vrancea

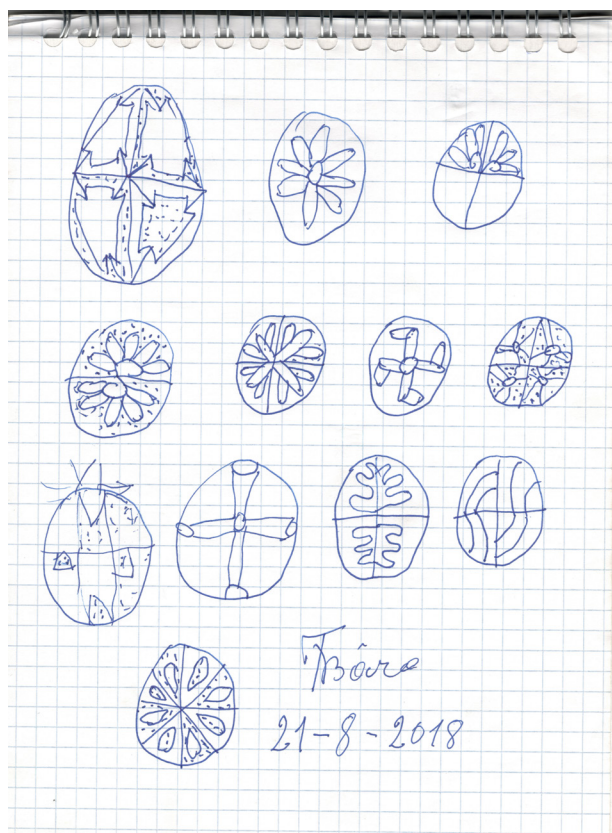
¹ Frunteletă, Ioana-Ruxandra, *Legende populare românești despre Mărțișor: componenta narativă a patrimoniului cultural imaterial*, în revista UNESCO *Pledoarie pentru patrimoniul intangibil: Tradiții și meserii pe lista UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial*, București, 2019, p. 8.

² Interviul este realizat în contextul anchetei socio-etnologice din cadrul proiectului „*Câmpul istoric Mărăști. Memoria Primului Război Mondial - o abordare multidisciplinară*”, august 2018, coordonator științific Raluca Iosipescu, Monumente Istorice, Institutul Național al Patrimoniului, proiect finanțat AFCN.

Chișite și vase cu ceară de albine colorată

Motive ornamentale moștenite de Florica Bâra de la mamă (filă din jurnalul de cercetare)

încondeiate. Spre surprinderea mea, când le-am atins pentru a putea observa mai atent motivele decorative, am sesizat că erau înghețate. „Le-am scos acum din congelator. Au rămas de la Paști. Nu am putut să le arunc”, răspunde Florica Bâra anticipând întrebările din privirea mea.

Ouăle încondeiate de Florica Bâra nu sunt golite de conținut, îmbinând armonios funcția de aliment ritual cu estetica simbolurilor ornamentale. Ouăle „scrise” cu ceară curată de albine de la Joia Mare până în Sâmbăta Paștelui sunt consacrate sărbătorilor pascale. Se ciocnesc la Învierea Mântuitorului și sunt consumate la masa de Paști alături de drob, de pască și de vin pe de o parte, iar pe de altă parte sunt date drept ofrande pentru cei din lumea de dincolo. Cu răbdare și ingeniozitate, Florica Bâra le zămislește într-un număr restrâns pentru a fi mâncate alături de neamuri și de oaspeți, nu pentru a fi comercializate în târgurile destinate produselor meșteșugărești.

Tehnica folosită de Florica Bâra pentru încondeiat ouă constă în colorarea prin rezervare de spații acoperite cu ceară cu ajutorul chișitei³. Chișița/condeiu este instrumentul „scrierii” cu ceară de albine. Așa cum se poate observa în fotografiile realizate în bucătăria de vară a Floricai Bâra, chișița e alcătuită dintr-o țevă scurtă din tablă, cu diametrul foarte mic. Prin orificiul foarte subțire în formă de tub se scurge ceara caldă. Tubul mic din tablă este prins cu ață din bumbac de un mâner din lemn⁴.

Cu ceară caldă colorată Florica Bâra acoperă ouăle de găină. Iată ce mărturisește despre materiile prime: „Asta mi-i ceara. Ceara se topește și scriu pe ou. Cu negru întâi. Dau cu el de sfârâie. Vine galben, roșu, albastru, verde. (...) Nu rămâne negru. Că îl încălzești și se duce tot. La negru, aici, rămâne alb. Și punctele rămân albe. Și aici rămâne roșu. Și restul rămâne colorat. Și toate-toate numai cu ochii pe foc. Pe plită stau. Când ies de acolo îs coaptă. Altfel nu se face! (...) Se mai topesc lumânări, da’ fără ceară de casă nu se prinde de ou. (...) Mai sunt crescători de albine. Da’ turta le-o ia de le-o prelucrează la Focșani”.

Creatoarea populară obține ouă policrome și însemne expresive. Privind analitic tehnica de execuție a Floricai Bâra, am observat cum ține oul în mâna stângă și cum îl rotește de la dreapta la stânga, fixându-l între degetul mare și arătător. Simultan, cu mâna dreaptă, ținută cât mai aproape de corp, desenează de la stânga la dreapta creasta pupezei și vârtelnița pe un ou de găină nefiert, cu un pix cu gel. Încondeietoarea de ouă ilustrează procesul ornamentării strict demonstrativ, deoarece în luna august „nu e vremea lor” și e păcat să întrebuințeze chișița și ceara de albine.

Etaplele de lucru necesare pentru încondeierea ouălor sunt relatate de Florica Bâra în timpul interviului, pe care l-am structurat în funcție de criteriile fișei de meșter - tip. Astfel, înainte de „scrierea” cu ceară colorată, aceasta curăță ouăle crude de impurități cu apă și oțet. Ca să prindă bine culoarea, ouăle de găină trebuie alese dintre cele mai mari

³ Stoica, Georgeta, Horșia, Olga, *Meșteșuguri artistice tradiționale*, Prefață de Paul Petrescu, Editura Enciclopedică, București, 2001, pp.170-171.

⁴ Mihăescu, Corina, Pârâu, Steluța, *Meșteșuguri artistice tradiționale*, în *Repertoriul Național de Patrimoniu Imaterial*, vol. I, Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, CIMEC, 2009, pp. 123-124.

și mai proaspete, cu coaja netedă și rezistentă⁵. Apoi, Florica Bâra le urzește lângă plită prin mișcări precise ale mâinilor. La final, după răcirea completă și eliminarea cerii de prisos, unge cu grăsime ouăle încondeiate pentru luciu și pentru conservarea acestora un timp îndelungat. Singura abatere de la normele tradiționale a Floricai Bâra o reprezintă utilizarea vopselurilor produse industrial, în detrimentul culorilor obținute pe cale naturală.

În privința sistemelor de ornamentare⁶, am constatat mai multe tehnici utilizate de Florica Bâra. Pe de o parte, împarte oul în două fețe ovale pe ax vertical și repetă compoziția identic pe fiecare dintre acestea. Spre exemplu, oul pe care apare motivul scrânciobului. Schimbând perspectiva, câmpurile decorative orizontale înconjoară ovoidal volumul, ca în cazul oului ornamentat cu simbolul căii rătăcite. Pe de altă parte, sistemul decorativ este raportat direct la volumul oului. Prin tehnica aceasta de ornamentare Florica Bâra dă naștere unui model ce poate fi continuat la infinit. Se poate observa în cazul ouălor ce sunt încondeiate cu motivul pupezei și simbolul scrânciobului. De asemenea, volumul ovoidal poate fi structurat în patru suprafețe delimitate de o axă verticală și una orizontală/diagonală, pe care e „scris” același element decorativ, și anume frunza de stejar.

Practicând din copilărie meșteșugul artistic al încondeierii ouălor cu respect pentru tiparul tradițional, Florica Bâra și-a consolidat propriul repertoriu de motive decorative: „Modelele le știu de la mama. Mă mai uit așa printre ele, dar parcă mai trebuie ceva. Dar nu le-am uitat. Le mai combin, le mai schimb, le mai joc.”. Execută într-o manieră originală, cu rapiditate și îndemânare motive decorative precum: scrânciobul/vârtelnița, floarea târgului, creasta pupezei, talpa găștei, frâul calului, calea rătăcită/cărarea pierdută, mărul în felii, frunza de stejar, peștele în coteț, crucea și păianjenul.

De la mama sa, Florica Bâra a deprins și meșteșugul artistic al ouălor „muncite”, nu doar „chiccate” (pictate/încondeiate/scrise). Deoarece ouăle „muncite” necesită o tehnică mai complexă (vopsirea este executată prin scufundări succesive ale ouălor de găină în băi de culoare), încondeietoarea din Mărăști nu mai are puterea de a o pune în practică, la cei 78 de ani ai săi. Cunoștințele încă le mai păstrează intacte în memoria latentă, după cum afirmă: „Mai făcea mama ouă muncite, dar eu nu mă mai apuc să fac... Mama scria de la mijlocului Postului Paștelui. Le colora și peste culoare dădea cu dosul de la chiștiță. Și îi dădea cu negru aici. Și le punea în roșu sau albastru. Și

Ouă încondeiate – alimente rituale pascale

le lua, le lăsa deoparte, că dacă le ștergi atunci, se șterge și roșul. Și după, aici, la foc, le prigolea. Și rămânea roșu și cu culorile celea pesti. Când ștergea negrul, galbenul rămâne galben, dincolo rămâne albul. Roșul iară rămâne roșu... lote așa, de jur împrejur!”.

Florica Bâra are conștiința păstrării și transmiterii generațiilor următoare a tainelor meșteșugului: „Odată le-am scris pe un caiet. Nu le-am desenat. Le-am scris cum se numesc, că-i scrânciobul, că-i vârtelnița, că-i... Vreo douăzeci și ceva de modele. Nu le mai am scrise. Le-am dat lu’ nepoată-mea asta de la Panciu, că le face ea. Vai de mine! Da-i merge mâna de zici că a scris de nu știu când! (...) Face pentru familie, pentru prieteni. Trimite la fată, în Italia. Nu merge la târguri”. Fiind un reper printre consătenii din Mărăști, lasă moștenire cunoștințele și practicile tradiționale ale încondeierii ouălor pentru Paști nu doar în neam, ci și Ninei Buhai din Mărăști (emigrată în Italia).

Motivele decorative ilustrate de Florica Bâra constituie mărci ale mentalității tradiționale din Mărăști, județul Vrancea. Simbolurile scrise cu ceară pe ouăle de Paști constituie mesaje codificate de creatoarea populară și decodificate de comunitatea tradițională din Mărăști⁷. Spre exemplu, crucea mărturisește credința creștin-ortodoxă. Calea rătăcită are două interpretări: rătăcirea ciobanului care și-a pierdut oile și rătăcirea în lumea de dincolo a sufletului celui decedat nespovedit și fără lumânare. Scrânciobul/vârtelnița face trimitere la roata vieții și la hârjoana specifică ritualurilor

⁵ Vioreanu, Georgeta, *Ouăle de Paști din Vrancea*, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vrancea, Focșani, 2008, p. 6.

⁶ Mihăescu, Corina, Pârâu, Steluța, *Idem*, p. 123.

⁷ Bănățeanu, Tancred, *Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare*, Editura Minerva, București, 1985, p. 51.

Ouă încondeiate cu ceară în relief de Florica Bâra

premaritale existente cu câteva generații în urmă (în a doua zi de Paști, băieții își învârteau în scrânciob drăguțele aflate la vârsta nubilă). Conform legendei, culoarea roșie deține puterea magică de a alunga spiritele malefice prin analogie cu sângele cristic vărsat pe cruce la răstignirea Mântuitorului.

Toate acestea fac dovada caracterului excepțional a preformării artei populare a încondeierii ouălor de către Florica Bâra. Creatoarea de patrimoniu cultural „vizibil” și „invizibil” îndeplinește simultan calitățile de purtător, păstrător și performer capabil să transmită generațiilor viitoare cunoștințe și practici tradiționale. Prin felul său de a fi și de a meșteșugi artistic ouăle de Paști, Florica Bâra întruchipează arhetipul încondeietoarei de ouă din satele tradiționale vrânceane. Motiv pentru care reprezintă una dintre personalitățile creatoare marcante înregistrate în „Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale” (bază de date online a Institutului Național al Patrimoniului destinată protejării și promovării patrimoniului cultural imaterial și a patrimoniului construit tradițional, prin intermediul cercetării de teren și al inventarierii meșteșugurilor tradiționale și a practicanților acestora din România).

Text și foto:

Drd. Anamaria Stănescu,
Consilier,

Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională - INP

Living Heritage Series Eivind Falk, *Traditional Medicine. Sharing Experiences from the Field*, ICHCAP, 2017

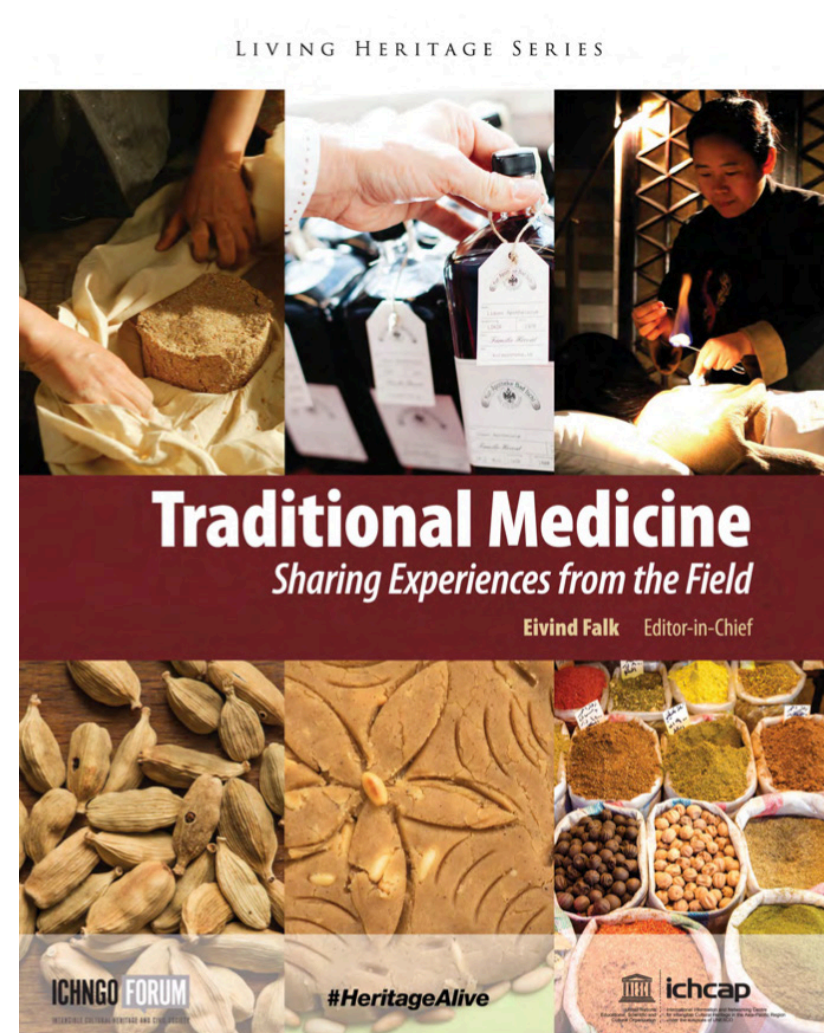
Volumul de față reprezintă o colecție de practici ale medicinei tradiționale din diverse locuri de pe mapamond. Rezultatele cercetărilor în domeniul etnoiatriei sunt sintetizate într-un studiu accesibil, atrăgător, dar, în același timp fundamentat și bine organizat, beneficiind, desigur, și de o ilustrație calitativă, care permite un contact vizual nealterat cu fenomenele descrise.

Vorbind de organizare judicioasă, îmi imaginez un dulap cu multe sertare, cam cum se găseau în toate instituțiile în era pre-computer (precomputeriană!), care adăposteau arhive din cele mai diverse domenii. Sertarele de mărime identică sunt rezervate țărilor unde medicina tradițională este încă un fenomen viu, recunoscută la nivel internațional, dar avem și sertare mai mari, care încearcă să cuprindă demersuri colective ale umanității în scopul salvărdării și promovării acestor fenomene. Unul aparține Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură - UNESCO.

Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial UNESCO conține numeroase exemple de practici tradiționale (medicale și asociate) din cele mai diferite zone geografice și culturi: dansul terapeutic *Vimbuza* din Republica Malawi (sud-estul Africii); acupunctura și terapia cunoscută, în limba engleză, sub numele de „Moxibustion” (arderea de plante aromatice - *mugwort/moxa* pe anumite părți ale corpului aflate în suferință) în medicina tradițională chineză; știința tradițională a șamanilor „jaguari” transmisă prin *Legenda lui Yuruparí*, poveste mitologică amazoniană (Columbia) sau *Xooy*- ceremonie divinatorie a tribului Serrer din Senegal.

În volum, medicina tradițională coreeană, ca una dintre cele mai bine fundamentate din lume, ocupă un spațiu generos. În capitolul cu numărul 2 se face o prezentare coerentă a caracteristicilor principale ale medicinei coreene prin comparație cu fundamentele celei chineze, de asemenea una dintre cele emblematic.

Odată introduși în sfera medicinei coreene vs. medicina chineză, avem ocazia de a aprofunda medicina tradițională numită *Sul* prin parcurgerea unor studii de caz. Mai multe elemente naturale și creații ale omului stau la baza tradiției medicale coreene:

termenul *sul* în sine desemnează vinul sau băutura în general. Conținut semantic asemănător au termenii: *su* = apă, *bul* = foc și compusul *subul* = foc viu în apă.

Sul-ul, băătură alcoolică coreeană tradițională, distilat din vremuri imemorabile până în prezent, este considerat și leac, dar face parte și din consumul cotidian. Există multe varietăți, bazate pe ingrediente diferite, cum ar fi *sul* distilat din pere și ghimbir, din bambus sau cel care poartă denumirea „o sută de flori”.

Și în Portugalia, meșteșugul vindecării tradiționale cu ajutorul plantelor medicinale este transmis din generație în generație. Performerul intervievat, José Craveiro, l-a moștenit de la bunica sa și îl practică respectând atât rețetele moștenite, cât și bazele medicinei tradiționale portugheze care împarte cauzele bolilor în: naturale (frig, căldură, ploaie, vânt); psihologice (emoții, depresie); sociale și conflictuale (pierderi, ghinioane, invidie) și spirituale/supranaturale (influențe nonumane, spirite, voința lui Dumnezeu). Terapia este privită ca un dar al naturii, grijii și afecțiunii de care pot da dovadă oamenii.

În Bangladesh, medicina populară este practică de vraci - *kaviraj*, *vaidya*, dar și în familie - primul ajutor este acordat întotdeauna de mame sau bunici. Tratamentele se bazează pe plante, cultivate sau sălbatice - parte aeriană sau rădăcini, vegetale comestibile și diverse condimente, dar și pe practici magice. Acești *kaviraj* pot fi întâlniți în mici piețe, un soi de bazaruri, care poartă numele de *haats*, unde vând leacuri preparate de ei, amulete sau inele pentru tratamente. Așadar, componenta magică a medicinei tradiționale încă deține în zonă un loc privilegiat.

Medicina cu plante din Uganda. Iată un loc unde ne-am fi așteptat să descoperim practici legate de magie. Probabil că acestea rezidă în anumite zone, dar la nivel statal acest tip de medicină, naturistă, și-a dobândit un loc de cinste, fiind recunoscută legal încă din anul 1963. Practicanții sunt încurajați de Guvern, există asociații de vindecători organizate legal, un soi de sindicate care reprezintă interesul colectiv al breslei. Protejarea plantelor de leac este politică publică, iar comerțul cu plante, pudre sau diverse lichide - ambalate și etichetate corespunzător - se desfășoară tot sub controlul statului. Tehnicile de prelucrare sunt cele tradiționale, manuale, plantele sunt mărunțite cu ajutorul unui echipament extrem de simplu: mojar și pistil de lemn.

Cu toată această bună organizare, exemplu demn de urmat și de alte state, încă se lucrează la legislație, încercându-se consolidarea cadrului juridic care să prevadă drepturi de proprietate intelectuală, brevetare, finanțări pentru cei care practică și conservă tehnicile tradiționale de recoltare a plantelor și preparare a leacurilor.

Un capitol consistent este dedicat medicinei tradiționale din Siria,

fundamentată pe cea islamică, care are la bază patru elemente esențiale: foc, aer, apă, pământ și analiza fluidelor corpului: sânge (rece și cald); fluid (cald și rece); bilă (fierbinte și uscat); secreții negre (uscat și rece).

Din punctul de vedere al practicilor medicale, Siria cunoaște o împărțire pe verticală: în est sunt preferate leacuri tradiționale pe bază de ceai și opiu, iar în vest, din tutun, cafea și vin. Leacuri pe bază de plante medicinale se obțin prin amestecarea acestora cu gălbenuș de ou, ceapă, usturoi sau ulei de măsline. Ca ingredient sacru este de menționat rășina obținută din arbuștii *Commiphora myrrha* (smirna). Din terapeutila tradițională face parte și aplicarea de ventuze - ventuzoterapia (la care se recurge în special în sezonul rece).

În cadrul acestor practici terapeutice rezidă încă structuri arhaice, legate de credința în Islam și de anumite superstiții: Coranul validează, de exemplu, un fel de exorcism stabilit prin tradiție, folosit în anumite cazuri, există credința în puterile taumaturgice ale unei ape sfinte - cea luată din fântâna Zamzam din Mecca sau diverse rugăciuni și invocații ajutătoare în procesul de vindecare.

Un alt exemplu de practică terapeutică alternativă, având și conotații magice, bazată pe muzică și dans, destul de aemănătoare cu Călușul românesc, și, ca și acesta, ajunsă să fie valorificată inclusiv scenic, este obiceiul *Pastellessa*, performat în Macerata (regiunea Campania din Italia de sud) cu ocazia celebrării Sfântului Anton („A festa'e Sant'Antonuo”), sărbătoare cu dată fixă în calendar - 17 ianuarie. Obiceiul, practicat de așa-numiții *bottari*, are la bază percuția: sunetele sunt obținute prin lovirea unor butoaie cu secere și alte unelte agricole confecționate din metal. Scopul declarat este cel al vindecării persoanelor cu probleme psihice.

Cum spuneam anterior, o colecție de practici terapeutice adaptate timpului și spațiului geografic, provenind din culturi diverse, aflate toate sub generoasa umbrelă UNESCO, reprezentată de Lista elementelor reprezentative ale patrimoniului cultural imaterial, într-o strategie globală care își propune legitimarea și promovarea omului și a realizărilor sale.

Text:

Mirela Mihăilă

Șef Oficiu Evidență,

Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională - INP

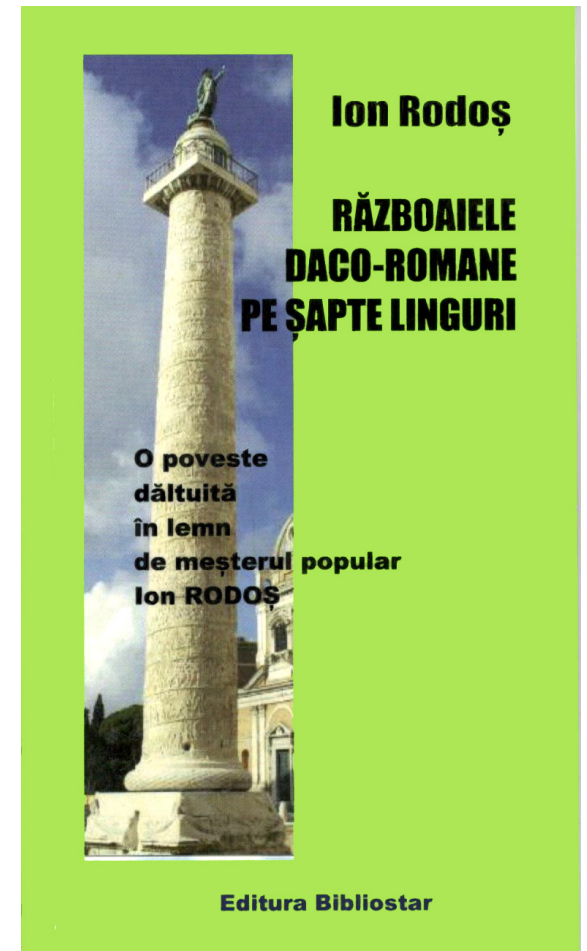
Războaiele daco-romane pe șapte linguri. O poveste dăltuită în lemn de meșterul popular Ion Rodoș, Editura Bibliostar, Râmnicu Vâlcea, 2019

Pentru meșterul Ion Rodoș, lemnul are inimă. Și, cum fiecare inimă bate în felul ei, bucățile de lemn capătă undulații mai abrupte sau mai line. Toate, însă, pline de viață. Fiecare - o poveste. Cu început, cuprins și final..." (p. 42), afirmă prof. dr. George Baciu, redactorul științific al cărții, condensând esența scrierii în câteva propoziții. Profesorul Baciu și meșterul Rodoș au gândit împreună acest „proiect de suflet românesc” (p. 12) pentru a reactualiza în memoria colectivă contemporană istoria războaielor daco-romane. Astfel, Ion Rodoș incizează în linguri de lemn istorisiri demult cioplite-n piatră despre eroii conflictelor armate fundamentale pentru geneza poporului român.

Narativitatea populară și mentalul tradițional oltenești sunt structurate în jurul semioticii lemnului (arbore sacru, buștean și obiect etnografic al unui meșteșug). De aceea, suportul „scrierii cu dalta” nu este ales întâmplător, lingura de lemn având o încărcătură culturală impresionantă: nu doar alimentează trupul cu ajutorul căușului, ci hrănește ființa la nivel spiritual prin intermediul simbolurilor de pe coadă (cântatul cocoșului - victoria luminii asupra întunericului, soarele cu 12 raze rotitoare - cele 12 luni ale anului aflate sub protecție divină, vulturul - putere, bufnița - înțelepciune, șarpele - protecția casei de spiritele rele, nunta păsărilor/dragobetele - iubirea împărtășită în cuplu etc.) (pp. 3-7).

Ion Rodoș este un reper argeșean al artei prelucrării lemnului, fiind un maestru al arhitecturii construite tradițional, al pieselor de mobilier sculptat, al obiectelor de cult și al obiectelor de uz gospodăresc - ipostaze deja probate în alte ocazii. De aceea, cu acest prilej scot în evidență măiestria mâinilor cu care sculptorul pătrunde în profunzimile negrăite ale lemnului și, prin spiritul creativ propriu, izvorăște interpretări nemaîntâlnite ale culturii tradiționale: obiecte etnografice unice și inovative. Exemplu bine cunoscut cu valoare etno-turistică este „Cocoșul de munte de Nucșoara”, inspirat din „pasărea măiastră” amplasată odinioară pe coama caselor oltenești acoperite cu șiță, ce aducea bunăstare gospodăriei.

Iată ce mărturisește meșterul popular despre acesta: „Nu l-am plimbat degeaba până la Bruxelles. Am făcut-o cu folos, s-audă lumea și de Nucșoara, poate trec și străinii pe la noi, că au ce vedea. O grămadă de locuri frumoase, prea puțin cunoscute. Eu pentru asta mă lupt, s-aduc cumva turiștii și pe meleagurile noastre, să aibă și țărănul nostru cui vinde o bucată de caș și o sticlă de lapte.” (pp. 46-47). Astfel, evoluția culturii tradiționale românești este afectată de creativitatea artistului popular, ce reușește să-și exprime gândurile, sentimentele și principiile de viață prin instrumentele și tehnicile de lucru specifice meșteșugului prelucrării lemnului.

Meșterul popular Ion Rodoș – Sesiunea anuală de comunicări științifice a Institutului Național al Patrimoniului, 11-12 decembrie 2019

Războaiele daco-romane ilustrate în șapte linguri sculptate de către Ion Rodoș

În anul 2019, repertoriul creativ al lui Ion Rodoș s-a îmbogățit cu șapte linguri din lemn de tei, ce redau, în șapte episoade, confruntările dintre daci și romani încheiate cu romanizarea Daciei. Acestea sunt opere de autor de inspirație tradițională, ce păstrează doar semnificația estetică, de natură spirituală specifică artei prelucrării lemnului. Sculptorul în lemn sublimează conștient semantica arhetipului tradițional al lingurii. Mai exact, crestează în inimile românilor istoria neamului.

Spre deosebire de „Cocoșul de munte de Nucșoara”, în acest caz, Ion Rodoș depășește cu mult mai mult tiparul cultural moștenit și deprins de la bunici și tată. Reorganizându-și câmpul perceptiv și imaginativ, elaborează un bun cultural original. Deși creativitatea sa este impregnată de modelul cultural prestabilit de tradiție al zonei etno-geografice argeșene, Ion Rodoș dă dovadă de libertate expresivă, de o transpunere inventivă și de o abordare inovativă.

Mai exact, meșterul popular a reinterpretat sintetic, pe verticala cozilor de lingură scene și momente importante de pe Columna lui Traian de la Roma. Prima lingură înfățișează armata română trecând peste Dunăre pe un pod de vase (anul 101). Cea de a doua lingură arată bătălia de la Tapae. Pe a treia lingură se remarcă construcția drumurilor de către romani în teritoriile cucerite. A patra lingură prezintă o imagine din al doilea război daco-roman (105-106). Asediul Sarmisegetuzei este sugerat pe a cincea lingură, iar sinuciderea lui Decebal pe cea de-a șasea lingură. Pe cea de-a șaptea lingură sunt închipuiți dacii supraviețuitori luați prizonieri de către învingătorii romani.

Această „poveste încrustată”, ce derivă ingenios din prelucrarea lemnului, reprezintă o sferă convergentă ieșită din comun situată între cultura tradițională străbună și cultura științifică modernă. Sacralitatea teiului și a cifrei șapte/cifrei lui Dumnezeu moștenite din bătrâni pe de o parte, iar pe de altă parte cunoștințele și practicile necesare transformării fibrei lemnoase în linguri sculptate tradițional sunt filtrate de personalitatea creatoare a lui Ion Rodoș. Scopul acestuia este de a ilustra fapte istorice ale obârșiei românilor, fapte ce sunt enunțate științific în paginile cărții de către prof. dr. George Baciu.

Finalul publicației oferă informații biografice despre Ion Rodoș. Astfel, dacă doriți să aflați cum trăiește pe „genunchi unei coline” din satul Sboghițești, com. Nucșoara, jud. Argeș, ori cu câte generații în urmă meșteșugurile tradiționale și-au pus amprenta asupra neamului său, despre cum a sculptat pe holurile Parlamentului European sau despre cum a intrat în Cartea Recordurilor în 2013 (autorul celei mai mari linguri din lume), despre activitatea sa maestru în domeniul sculpturii în lemn și despre multe altele, parcurgeți elogiul aniversar realizat de prof. dr. George Baciu.

Lecturarea acestor pagini laudative reprezintă una dintre puținele căi de a-l cunoaște pe sculptorul în lemn, având în vedere experiența dialogului cu Ion Rodoș, în timpul căruia meșterul popular a radiat modestie și tăceri profunde. Așadar, luând în considerare faptul că până și hârtia tipărită a cărții este fabricată din pulpa lemnoasă a arborilor de esență moale, doar prin accederea în lumea tainică a lemnului, arta lui Ion Rodoș poate fi înțeleasă deplin.

Cucul casei, sculptat de meșterul popular Ion Rodoș

Text și foto:
Drd. Anamaria Stănescu,
 Consilier,
 Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională - INP

Revista de cultură „Spice” - nr. 1, anul 2019

Proiectul editorial al Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud este menit să satisfacă nevoia de cultură și de viață spirituală a bistrițenilor. Activitatea profesională a Serviciului Conservarea, Cercetarea, Protejarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Literatură, Muzică Clasică, Teatru, Multimedia, Arte Plastice imprimă în memoria colectivă bistrițeană elemente ale patrimoniului cultural material și imaterial și valori comunitare de natură morală, artistică și tehnică. Prin urmare, „Spice” completează sfera patrimoniului cultural și a culturii tradiționale cu o perspectivă interdisciplinară asupra cercetărilor de teren, a tradițiilor și creației populare actuale, a studiilor de specialitate, a festivalurilor naționale și internaționale, a târgurilor, a expozițiilor, a conferințelor, a lansărilor de carte, a spectacolelor de teatru, a concertelor de muzică folclorică sau de muzică de cameră și a recitalurilor de poezii specifice Bistriței.

Primul număr al publicației este structurat pe domenii, precum: meșteșuguri, gastronomie, tradiții, poezie populară, folclor muzical, folclor coregrafic, film documentar etnografic, literatură, teatru, religie, arte plastice, minorități, Centenarul Marii Uniri, spectacol etc. Pentru că revista *Spice* reflectă activitățile culturale ale Centrului Județean Cultural Bistrița-Năsăud în raport cu planul managerial, se remarcă două direcții: cercetarea și valorificarea culturii populare pe de o parte, iar pe de altă parte producerea și importul de cultură urbană.

Din paginile revistei aflăm despre succesele naționale și internaționale remarcabile ale Ansamblului folcloric „Ciobănașul” din Șieuț condus de instructor coregraf Pantea Ignat junior, despre expoziția permanentă cu vânzare de produse meșteșugărești a Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, despre rețete tradiționale locale, despre datinile și credințele de primăvară și despre textele populare specifice obiceiurilor de iarnă din județ, despre horitoarea în grumaz Teodora Purja din Agrieș - Tezaur Uman Viu al Văii Țibleșului, despre tinerii interpreții de folclor, despre jocul fecioresc din Șieuț introdus în patrimoniul UNESCO, despre Festivalul Folcloric „Toamna Bârgăuană”, despre viața moroșanului Ioan Pop din Grupul „Iza”, despre imaginea sfinților năsăudeni în folclorul popular, despre Festivalul Internațional de

Poezie și Muzică de Cameră „Poezia e la Bistrița”, despre cercul de scriere creativă „SubNord”, despre aspectele istorice ale Marii Uniri specifice Bistriței-Năsăud, despre colecția de artă contemporană județeană etc.

Studii de specialitate analizează lirica populară neocazională de pe Valea Ilvelor, ipostazele stilistice ale colindei din perspectiva compoziției muzicale și pâinea noastră cea de toate zilele. Filmul documentar etnografic *Cununile de Rusalii la Șieut*, realizat de Cristian Vrăzmaș și Smaranda Mureșan, a obținut Marele Premiu la Concursul *Ipostaze etnografice* organizat de Centrul Cultural „Dunărea de Jos” Galați. De asemenea, filmul documentar etnografic *Obiceiul Plugarului - Leșitul plugului întâi la Șieut*, realizat de aceeași autori, reconstituie pe baza amintirilor bătrânilor satului de la poalele Munților Călimani și pe baza cercetărilor de teren etnologice sărbătorirea celui mai harnic fecior care ară prima brazdă.

Spectacolul de teatru și dans *Taina pământului și a iubirii* aduce în fața publicului drama țăranului ardelean din perioada interbelică, în regia modernă a Biancăi Simionca. Având ca sursă de inspirație lupta pentru pământ din satul tradițional redată în romanul „Ion”

de Liviu Rebreanu, regizoarea pune în scenă cu precădere jocul de la șură de după slujba de duminică, datul miresei, jucatul miresei în bani, furatul miresei, datul găinii, strigături, cântece de leagăn și bocete cauzate de moartea Anei și a copilului ei, cu scopul valorificării obiceiurilor vieții de familie din Bistrița-Năsăud.

Așadar, Revista „Spice” reprezintă un instrument necesar pentru determinarea bistrițenilor să întrețină și să ocrotească mediul cultural în care trăiesc și pentru impulsivarea oricărui pasionat de cunoaștere să înțeleagă Bistrița-Năsăud.

Fie ca „spicele culturale” să aibă rod îmbelșugat!

Text:

Drd. Anamaria Stănescu,
Consilier,

Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională - INP

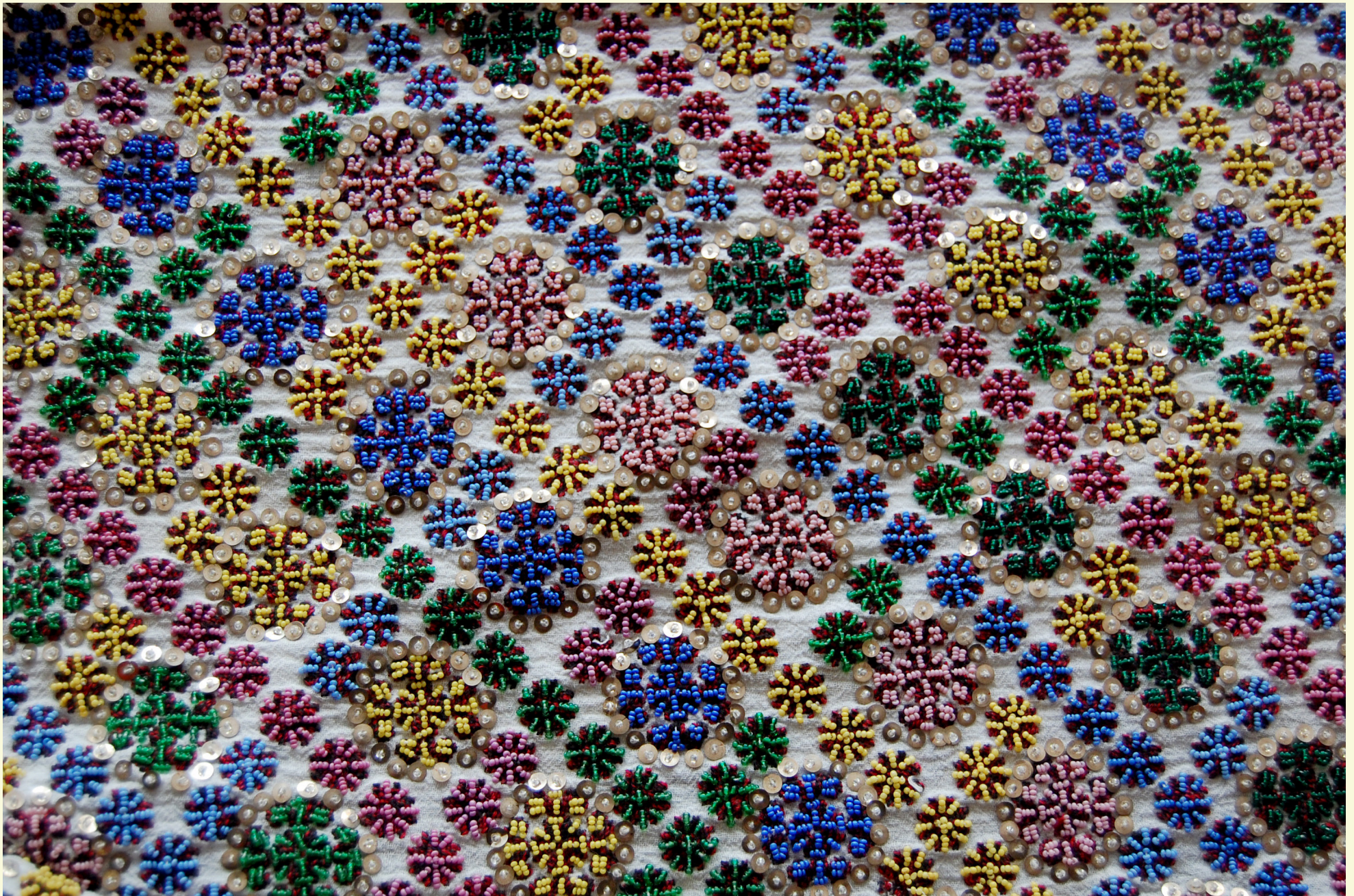
Colectiv redacțional

*Mihaela CIORCILĂ
Corina MIHĂESCU
Mirela MIHĂILĂ*

DTP: Ruxandra ȘERBAN

Coperta I: Semne și simboluri pe
ouă încondeiate în Bucovina

Coperta IV: Detaliu de pe cămașă femeiască,
com. Poboru, sat Cornățelu, jud. Olt